

Kudüs'teki Huzursuzluk Üçüncü İntifada'ya Yol Açabilir

Yossi MEKELBERG*

Müslümanlar tarafından harem-i Şerif olarak bilinen ibadet yeriyle ilgili son krizi bitirmek amacıyla, İsrail ile Ürdün arasında yapılan anlaşmanın, uzun vadeli sakinlik ve istikrarı garanti edeceği çıkarımında bulunmak pek akıllıca olmaz. Tam tersi, başlatan olaylar olan iki İsrail polisinin Lions Kapısı'nda üç İsraili Filistinli militan tarafından vurularak öldürülmesi, Kudüs'teki durumun ne kadar kırılgan ve dengesiz olduğunu gösterdi. Son üç yıldır sıklıkla, aralıklarla da olsa, bıçak intifadası olarak bilinen, bıçaklama ve otomobil saldırıları gerçekleşmektedir. Bu saldırılar, organizasyonsuz bir şekilde, gençler tarafından gerçekleştirilmiş ve bu yüzden bu saldırılar, yaşadıkları koşullar dolayısıyla birçok genç Filistinlinin umutsuzluğu ve öfkesi olarak yorumlanabilir.

Kudüs'teki durumun kırılganlığı, özellikle işgal edilmiş doğu bölümü, İsrail-Filistin çatışması sorunu ve acil barışa olan gereksinimden kaynaklanmaktadır. Kudüs'te şiddetin patlak vermesi ve daha fazlası, İsrail ile Filistinliler arasında kapsamlı ve uygulanabilir siyasi bir çözüm bulunmadığı takdirde, büyük çaplı bir çatışmanın yaşanmasının an meselesi olacağına açık bir delildir. İkincisi bu; bir kriz durumuyla baş etmek ve uzun soluklu bir çözüm arayışı için gerekli olan güvenin, her iki taraf için de sağlanamamasına neden olmaktadır. Üçüncüsü; Harem-i Şerif'teki statüko için herhangi bir girişim, özellikle bütün ilgili tarafların koordine etmemiş olduğu herhangi bir girişim, kentte şiddetin patlak vermesine ve daha ötesine götürülmesine sebebiyet verecektir. Son olarak, son iki hafta içinde yaşananlar, İsraililer ve Filistinliler arasındaki çatışmayla ilgili olan bütün anlatıların arasındaki derin

---

* Prof.,Londra Regent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Sosyal Bilimler Program Direktörü, Chatham House Uzman Araştırmacı

uçurumları vurgulamıştır. Ne yazık ki şiddetin patlak vermiş olması; gerçekliğin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Filistinliler, Doğu Kudüs'ü Filistin egemenliği altında, gelecekteki devletlerinin başkenti olarak görürken, İsrail her daim birleşik bir Kudüs'ü, kendi egemenliği altında, ebedi bir başkent olarak görmekte ısrarcıdır. Alandaki gerçekler şehrin, iki topluluk arasında net bir sınır ile birleşik bir şehir olmaktan çok uzak olduğunu gösteriyor.

İki İsrail polisinin öldürülmesi şüphesiz, İsrail hükümetini hazırlıksız bir meydan okumayla karşı karşıya bıraktı. İsrail düşüncesizce, Doğu Kudüs'teki ve Batı Şeria'daki Filistinlilerin rutin toplu cezalandırılmalarına başvurmuş ve Al Aksa camisine girişte metal detektörlerle yapılan güvenlik önlemlerini arttırmıştır. Her iki uygulama da haksız ve güvenlik önlemlerinin arttırılması gereksizdi. Bu uygulamalar; durumun daha şiddetlenmesine ve son krizin uzamasına sebebiyet vermiştir. Saldırganlar, Kudüslü veya Batı Şerialı değil; İsrail'in kuzeyinde bulunan Umm Al Fahm kasabasındandı. Bu esasen, İsrail'de böylesi bir militan hücrenin oluşumunun tespiti, öldürücü silahların satın alınması ve bu silahların gizlice tapınak yerine götürülmesi konularındaki İsrail güvenlik güçlerinin istihbarat hatasıdır. Al Aksa Cami'sini ibadete kapatması ve girişte metal detektörlerin bulunması şeklinde olan Filistinlilerin toplu cezalandırılması, İsrail'in siyasi veya güvenlik meseleleriyle ilgili değil, İsrail'deki sağı ayartmak için olan bir diz refleksidir. Uygun soruşturmanın gerçekleştirilmesi ve kanıt toplanması anlaşılabilir fakat binlerce ibadet eden kişinin, ibadet etme haklarının ellerinden alınması, zaten fazlasıyla değişken bir durumu sadece şiddetlendirir. Filistinlilerle İsraililer arasında siyasi çözüm için bir sürecin olmaması, çatışmanın tohumlarını barındırır ve Kudüs'teki kutsal yerlerin statükosunu bozacak herhangi bir girişim, sadece tam teşekküllü bir Üçüncü İntifada'nın patlak vermesine ve Müslüman dünyasında öfkenin oluşmasına sebep olur. Sonuç olarak her iki tarafın aşırılık yanlıları için verimli bir zemin oluşturur. Her iki tarafta da tehlikeli fanatikler mevcut ki; çarpık Mesih inanışları, bu kutsal yerdeki çatışmanın, amaçlarına ve nihai olarak kesin bir zafere hizmet ettiği yönündedir. Kör nefretleriyle, sayısız kurban ile sonuçlanan ve hiçbir kazananı olmayan böyle bir olayın, ölümcül sonuçları konusunda umursamazdırlar. İsraili Yahudi siyasetçiler tarafından yapılan provakasyonlar ve dini fanatikler, Filistin'deki ve Filistin dışındaki bütün Müslümanlar üzerinde gerçek bir rahatsızlık hissi yaratmaktadır. Ancak, İsrail ile Filistinliler arasında nihai bir statü anlaşmasının bulunmayışı, aşırılık alanını yaratmaktadır. Yaklaşık 24 yıldır, Oslo Anlaşmasından sonra, iki topluluk arasındaki barış hiç olmadığı kadar uzaktır. Onsuz radikalleşme kapısı ve şiddet ardına kadar açıktır. Mevcut sorunların ve çatışmanın özüne değinmekten kaçınan, cesaretsiz, çok sayıda barış görüşmesi ve uygulamalar, olumlu bir sonuca varamadı. Yapıcı konuşmalar olmaksızın, iyi niyetli olarak Filistinlilerin self determinasyon hakkının verilmemesi, herkes için güvenlik, Kudüs'ün hem Yahudi hem Filistin devletinin başkenti olması, Filistinli mültecilerin durumu, işgal altında bulunan Batı Şeria'daki yerleşimcilerin sorunu gibi konulardan dolayı, barış uygulanabilir bir seçenek değildir. Akdeniz ile Ürdün arasında bulunan, küçük bir toprak parçası olan ve 13

milyon Yahudi ve Arap'ın yaşadığı bu bölgede, tüm bu sorunların gerekli bazı düzenlemelerle halledilmesi gerekiyor. Geçmiş bütün barış görüşmelerinde, tarafların en karmaşık sorunlara çözüm bulmada yaratıcı ve yenilikçi oldukları kanıtlandı fakat hiçbir zaman nihai sonuca ulaşmada herhangi bir liderlik görülmedi. Çok fazla seçmen yönetimi/kontrolü vardı ve iyi bir liderliğin esası olan gönüllülük, barış için siyasi riskleri almak konusunda yeterli değildi. Her iki siyasi sistem de, uzun vadeli stratejik kararlar alamayan, liderlik krizlerinin zararını gördü. İsrail tarafında, Benjamin Netanyahu yönetimindeki hükümet, barışı elde etme konusunda samimiyetten fazlasıyla uzaktır. İşgal edilmiş Batı Şeria'da ve Doğu Kudüs'te Yahudi yerleşimlerinin sürekli genişlemesi, güvenlik duvarı, Gazze'deki acımasız abluka, barış anlaşmasının çok uzak bir ihtimal olmasına neden olmaktadır. Yahudi yerleşimleri, hem yaşanabilir ve komşu bir Filistin devletinin önündeki fiziksel bir engel hem de elli yıllık işgalin sürekli hatırlatıcısıdır. İlaveten, Gazze'ye anlatılmaz acılar yaşatmak, insanlık dışıdır ve sadece daha fazla kızgınlık, nefretin birikmesine ve kaçınılmaz radikalleşmenin oluşmasına yol açar.

Anlaşmalı barışın önündeki diğer bir önemli engel, Filistin siyasi sisteminin içindeki parçalanmadır. On yıllardan daha uzun süredir, Batı Şeria ve Gazze, iki farklı hükümet, Batı Şeria'da Fatah, Gazze'de Hamas, tarafından yönetilmektedir. Bu; Filistinlilerin pazarlık pozisyonunu oldukça zayıflatmaktadır. Ne Başkanın pozisyonu, ne Mahmud Abbas'ın meşruiyeti için parlamentonun ciddi ölçüde uzlaşması ne de siyasi sistemin tümü için on yıldan uzun süredir seçim yapılmamaktadır. Abbas, İsrail ile anlaşmak konusundaki istekliliği hakkında samimi olabilir, fakat siyasi hayatının alacakaranlığında, yeni bir bakış açısıyla, yeni bir liderlik için özlem duyan kendi halkının desteğini kaybetmektedir.

Ortadoğu politikasının gizemli yollarında, Amman'da bir İsrail Büyükelçiliği güvenlik görevlisinin, iddiaya göre, Ürdünlü genç bir saldırganı ve kazara ev sahibini vurarak öldürdüğü trajik olay, İsrail hükümetinin önceki tutumundan vazgeçmesini ve Metal detektörlerin Harem-i Şerif'ten uzaklaştırılmasını sağlamıştır. Ürdün kralı Abdullah'ın talebi üzerine, İsraili korumanın İsrail'e dönmesi karşılığında, metal detektörler kaldırılmıştır. Bu bir anlamda, sadece bölgesel ve uluslararası işbirliği sağlandığında Kudüs'teki kutsal mekânlarda olan şiddetin önlenmesi veya frenlenmesinin mümkün olabileceğini gösteren en önemli derslerden biri olmuştur. Bu yalnızca, kutsal alanlarda, vakıf dahil olmak üzere, tüm hak sahipleri, mekanı yöneten, dini ve sivil meselelerden sorumlular, İsrail, Mısır, Suudi Arabistan ve bölge dışındaki uluslararası aktörler arasında yapılan günlük koordinasyon sayesinde gerçekleştirilebilir.

Koordinasyon mekanizmasının olmamasına rağmen, statükonun korunmasında etkili uğraş vermek veya etkili olarak kriz durumlarını bildirmek, işgalin sona ermesinde ve her iki tarafın da siyasi, insani ve sivil haklarının elde edilmesinde, gerçek kapsamlı bir siyasi süreçle güven inşa etmenin, yerini alabilir. Bunun gerçekleşmesi için, hakiki bir barış sürecini başlatmak ama-

cıyla, bir aciliyet algısını yerleştirmek gerekir. Bu, sadece ikili görüşmeler yoluyla veya ABD Barış Komisyonlarına olan itimat ile gerçekleşmeyecektir. ABD şuan ki öngörülemeyen başkanına rağmen gereklidir; ancak barış sürecinin tesisi, 2002 yılı Arap Barışı girişimine dayanan bölgesel bir faktörün canlanmasına inanmalı ve uluslararası topluluk içinde çeşitli unsurlarca desteklenmelidir. Böylesi bir yaklaşım olmazsa eğer, bir sonraki şiddet çok yakındır. .